

Jannika Hedblom

Utbytesdeltagare 2002

»Jag har lärt mig otroligt mycket. Framför allt har jag lärt mig att det aldrig blir som man har tänkt sig men också att det viktigaste för respekt mellan människor är kommunikation. Att inte bara se till vad som sägs utan varför och hur. Gräv efter nyanser i språket, i bakgrunder och i förutsättningar. Var vaksam, lyhörd, finns motivation, finns vilja, hur mycket är man beredd att offra, har alla samma målsättning? Talar vi om samma saker? Finns det något bisyfte? Lär känna dig själv först, annars finns det risk för att du tolkar världen som den du är och inte som den ser ut. Dina egna värderingar präglar dig mer än du tror.«

Kapitel 2

Utbytets pedagogiska innehåll

Ett utbyte syftar till att få människor att mötas och utvecklas tillsammans. Detta kapitel handlar om att skapa förutsättningar för att göra detta möte så givande som möjligt för deltagare och handledare. Här följer förslag på aktiviteter som ni kan använda i ert utbytesprogram. Vi har också inkluderat ett avsnitt om handledarens roll.

Öppenhet för det nya

En stor del av förberedelserna inför utbytet handlar om att öka deltagarnas medvetenhet om vad som väntar dem och vilka situationer som kan uppstå under besöken. Öppenhet för nya synsätt och värderingar är nyckeln till lärorika kulturmöten.

Läs, lyssna, titta och fråga

Läs på och förbered er

Sök i förväg reda på så mycket som möjligt om hur det är att leva i den region ni ska besöka eller ta emot besök ifrån. Lyssna på musik, se filmer och bjud in personer som kan berätta om sina erfarenheter. Läs på om landets historia, religion, kulturliv, rättsväsende, näringsliv, aktuella miljöfrågor och eventuella pågående konflikter. All information om landet ni ska besöka är värdefull för utbytet.

Utrikespolitiska Institutet, UI

Information om andra länder

UI erbjuder aktuell landinformation online och säljer »Landguiden, länder i fickformat«. Samla in så mycket information ni kan under förbesöket och sprid informationen till de andra. Se www.ui.se

Oavsett om det är i egenskap av värdar eller som gäster så ställs deltagarna inför krav och förväntningar. Vårdarna ska samordna alla aktiviteter för gruppen. Oftast har dessutom varje elev lite extra ansvar för en besökande parkamrat. Undersök vilka möjligheter som

finns för studiebesök och utflykter till platser som ni är intresserade av i er egen kommun.

Som gäster under utbytet kommer ni förmodligen att få mycket frågor om Sverige och svensk kultur. Därför är det bra om ni också läser på om svenska seder och bruk. Det brukar vara mycket uppskattat att sjunga en folkvisa eller på annat sätt visa upp något typiskt svenskt och traditionellt. Ta med bilder som gör det lättare att berätta om era egna traditioner.

Mötet med det nya

Kulturmötet

Att möta en annan kultur är spännande, roligt och givande, men det kan också uppstå frustration under utbytet när förhållanden inte är som deltagarna är vana vid. På hemmaplan är det sällan – ja, nästan aldrig – som vi tvivlar på hur vi ska hälsa, när vi kan skratta, om vi ska söka ögonkontakt, hur vi ska äta eller hur vi borde klä oss. Men detta är endast ett fåtal exempel på sådant som vi i en ny miljö inte automatiskt vet.

Våra tolkningar (och feltolkningar) beror ofta på våra kulturella erfarenheter. Försök via gruppövningar och diskussioner öka deltagarnas medvetenhet om att traditioner, normer och värderingar kan vara olika. Hitta ett förhållningssätt som innebär respekt och uppskattning för varandras skillnader. *Se kapitel 5 om kulturmöten.*

Innan utbytet startar finns ofta en oro för hur det ska gå att prata med deltagarna från det andra landet. Finns det möjlighet att ni innan utbytet lär er grunderna eller åtminstone ett par ord av språket i samarbetslandet? Kroppsspråk, uppfinningsrikedom och tålmod räcker ofta rätt långt – men att kunna några vanliga ord eller vardagsuttryck är alltid till stor hjälp.

Boende

Boendet är en stor del av utbytet, både i utlandet och i Sverige. Att bo i värdfamilj ger en unik möjlighet till insyn i vardagslivet. Försök att skapa åtminstone några dagar av boendet i en värdfamilj även om det inte fungerar hela tiden. I vissa utbyten kanske värdfamiljsboende inte är praktiskt genomförbart alls.

Om inte boende i värdfamilj kan ordnas, är ett alternativ att låta deltagarna äta en måltid hemma hos en familj. På det sättet får de viss insyn i familjeliv och kultur.

Värdfamilj

Värdfamiljsboende ger mereffekter

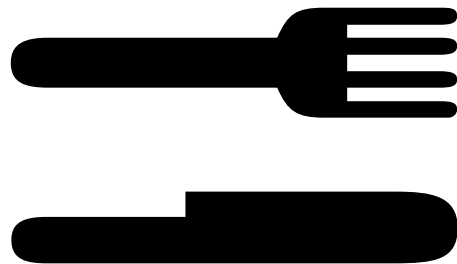
Att bo hemma hos en familj är en möjlighet att ta del av vardagslivet och lära sig om landets seder och kultur. Värdfamiljerna fyller en viktig social funktion genom att ta ansvar för sina inneboende och hitta på fritidsaktiviteter tillsammans med dem. Ofta hjälper familjen till att skapa ett socialt sammanhang kring deltagaren genom

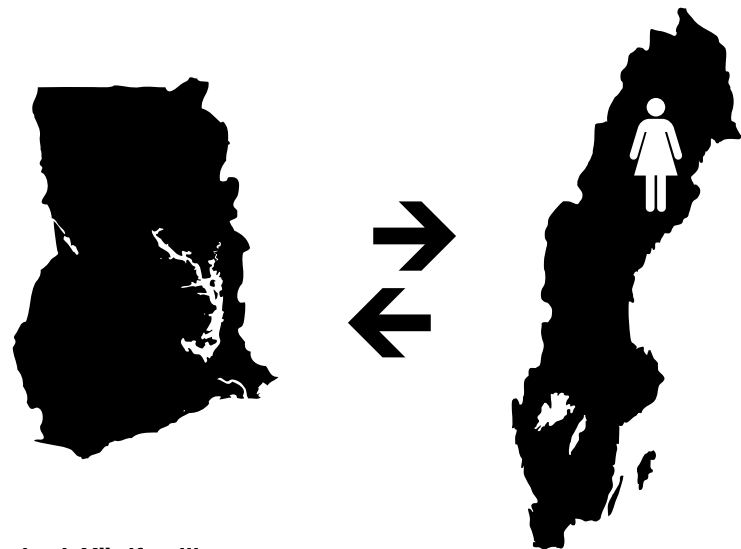
att introducera honom/henne för vänner, grannar och bekanta. Familjen blir förhoppningsvis en trygg punkt i en annars främmande tillvaro.

Värdfamiljsystemet bygger ofta på ömsesidighet, så att de svenska eleverna tar emot de utländska gästerna hemma hos sig vid återbesöket. På detta sätt engageras också de svenska föräldrarna som får en naturlig roll i utbytet. Att vara värdfamilj är en lärorik upplevelse som de flesta ser positivt på efteråt. Men det förekommer att människor tvekar.

»Som svensk kan man vara lite rädd för att det inte ska vara tillräckligt fint och ordnat hemma för att kunna ta emot utländska gäster, men det där ordnar sig alltid«, säger en lärare med erfarenhet från att ha samordnat utbyten.

Det är viktigt att ni i förväg diskuterar deltagarnas förhållningssätt till sina värdfamiljer. Boendet ska vila på respekt för familjens seder, värderingar och tro. Deltagarna bor och äter hos värdfamiljen, men värdfamiljen får inte bli ett »pensionat«. Uppmuntra deltagarna att försöka leva i familjen på samma villkor som familjemedlemmarna, och till exempel ta ansvar i hushållsarbetet. Många utbytesdeltagare berättar att de i sina värdfamiljer fått vänner för livet. Om ni ska bo i värdfamilj så glöm inte att ta med en gåva till dem.

Så här gjorde vi: Värdfamilj

Birgitta Bergner, värdfamiljmamma från Sverige

Inför utbytet träffades alla värdfamiljer, lärare och deltagare tre gånger på Dragonskolan och fick information om vad ett utbyte kunde innebära. En person med ghanesiskt ursprung berättade för oss om kulturen och samhället där och vi såg en film från ett tidigare utbyte. Vi diskuterade också hur vi kunde hjälpa till under utbytet, bland annat genom att vara delaktiga i avslutningsfesten.

Det som har gett mig allra mest i den här spännande upplevelsen var att lära känna Christopher och hans kultur. Det har varit fantastiskt. Vi har pratat mycket om det här med könsroller och hur vi delar på hemarbetet i vår familj. Det har också varit roligt att se hur min son har mognat genom sitt ansvar för en annan person. De båda har upplevt många olika saker tillsammans och Lukas har ett helt annat ordförråd nu i engelska.

Innan Christopher kom till oss så oroade jag mig

mest för att han skulle ha hemlängtan och inte äta ordentligt. Men så har det inte alls blivit. Han ringer hem och berättar om allt han upplever här. Jag har också pratat lite med hans mamma. Fast en kväll grät Christopher eftersom han hade hoppats på att få stanna. Det var jättebra att vi var förberedda på detta och kunde samtala med honom om vilka konsekvenser ett avhopp skulle få. En annan sak jag var orolig för var det här med vår yngsta dotter. I ett land är hon giftasvuxen och i ett annat inte. Vi har pratat med henne om hur hennes agerande kan missuppfattas och hon fick inte kramas första dagen och ska inte säga »I love you«.

Eftersom det är intensivt att umgås med en annan person hela tiden under två veckor har jag ibland tagit en promenad med Christopher så att Lukas kan få en stund för sig själv. Att dela på tiden kostar ingenting men det är sånt där som inte många vet om i förväg.

Handledarens roll

Att vara handledare i ett utbytesprogram ger värdefull erfarenhet, ofta fylld av glädje och den speciella gemenskap som uppstår när människor delar unika upplevelser. Fundera över vad utbytet kan innebära för er som handledare och försök prata med personer som har erfarenheter från att leda interkulturella utbyten. Arbeta i team tillsammans med handledarkollegor från utbyteslandet. På det sättet har ni större möjligheter att möta den mångkulturella gruppens olika behov. Som handledare, precis som för deltagarna, kan det hända att ni påverkas av osäkerheten att vara i en främmande miljö. Det är därför viktigt att handledarna också har någon att prata med om sina upplevelser.

Synen på handledarrollen varierar mellan olika kulturer och det är en utmaning att försöka leva upp till olika förväntningar. Finns förväntningar på demokratiskt eller auktoritärt ledarskap i ert utbytesland? Diskutera också handledarrollen i gruppen. Vilka förväntningar har deltagarna på er? Hur ser ni själva på ert ledarskap?

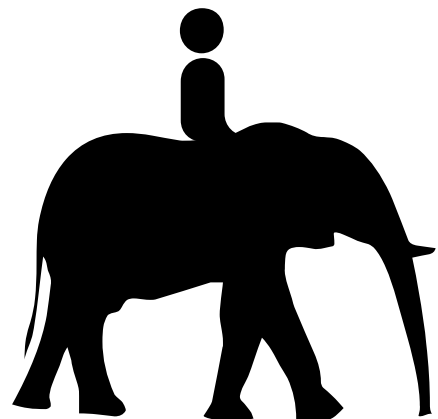

Ledarskap

Några råd till handledaren

- Se, hör och bekräfta alla deltagare.
- Ta deltagarnas känslor och behov på allvar.
- Var tillgänglig för alla, skapa tillfällen för enskilda samtal.
- Var tydlig och var inte rädd för att fatta beslut.
- Skapa utrymme för kommunikation, öppenhet och feedback.
- Främja delaktighet från alla, se alla som en resurs och en tillgång.
- Acceptera misstag och felsteg – det främjar trygghet och kreativitet.
- Möt konflikter som någonting naturligt och försök att ta ställning utan att döma.
- Var neutral och prioritera aldrig en deltagare framför en annan.
- Tänk på att ditt uppförande som handledare är väldigt betydelsefullt för de utländska deltagarna.
- Följ de krav som ställs på deltagarna, till exempel vad gäller alkoholpolicy.

Aktiviteter under besöken

Komponera ett program som varvar olika typer av aktiviteter. Genom att medvetet välja vissa aktiviteter kan ni styra utbytet mot era uppsatta mål och mot ett ömsesidigt upplägg. Planera tillsammans med deltagarna och med er samarbetspartner. Men planera inte så mycket innehåll att vardagen försvinner i ett fullspäckt program. Även enkla, oplanerade och vardagliga händelser är lärorika. Uppmuntra deltagarna att vara aktiva och påminn dem att de själva är ansvariga för sin utveckling under utbytet, med stöd från handledarna.

Här nedan finns förslag på olika aktiviteter som kan ingå i ett program. Vi har delat upp dessa aktiviteter i två områden: Aktiviteter som har att göra med studier, praktik och lärande respektive gemensamma aktiviteter med fokus på fritid och personlig utveckling. Se aktiviteterna som ett smörgåsbord, ni behöver inte inkludera alla för att skapa ett lyckat utbyte. Tänk också på att skapa utrymme för flexibilitet när ni planerar era aktiviteter.

Studier och praktik

Deltagarnas arbetsuppgifter

Arbetsplacering/praktik

Att praktisera på en lokal arbetsplats ger eleverna möjlighet att lära nya tekniker och hur det är att arbeta under andra förhållanden än vad de är vana vid. Låt gärna deltagarna arbeta i par. Många elever berättar att det kändes meningsfullt att arbeta med en deltagare från utbyteslandet.

Undervisning

Skolutbyten bör leda till kunskap om andra utbildningssystem och annan pedagogik. Om eleverna deltar i vissa ordinarie lektioner på samarbetsskolan får de en bild av skolvardagen i landet de besöker. Detsamma gäller för de utländska deltagarna när de kommer till Sverige. Kanske finns det intresse hos deltagarna att hålla föredrag för grupper utanför utbytet. Genom föredragen blir fler delaktiga i utbytet och föredragshållaren får tillfälle att träna presentationsteknik och sammanfatta och dra slutsatser av egna upplevelser.

APU

Arbetsplatsförlagd utbildning

Utlandsförlagd APU innebär att hela eller delar av kursen som ingår i ordinarie kursplan förläggs utomlands och betygssätts av ansvarig lärare. Anslag för APU söks hos Skolverket. Under 2007 kommer reglerna för APU att revideras. Se Nationellt referenscentrum för information om yrkesutbildning www.senrp.se för ytterligare information.

Gemensamma temaarbeten

Att arbeta med ett tema, projekt eller att utföra en undersökning utifrån en problemställning kan ge utbytet ett bra innehåll. Tänk på att välja ett tema som kan engagera elever i båda länder.

Kom överens om ett eller flera generella huvud-teman, till exempel hälsa, mänskliga rättigheter, entreprenörskap eller miljö, som deltagarna ska arbeta med tillsammans. De kan till exempel få i uppgift att planera och genomföra workshops, presentationer eller studiebesök som anknytter till temat.

Försök hitta en lokal organisation som arbetar med intressanta frågor och undersök möjligheten att få presentationer och undervisning inom ramen för dess verksamhet. Då kan ni ta del av organisationens kompetens och verklighetsanknyta teoretiska rapporter. Deltagarna kan även få ny kunskap genom att intervjua intressanta personer. Denna metod ger tillfälle att träffa personer utanför utbytet och är en utmanande språkövning.

Studiebesök

Besök på museum, i näringslivet, hos myndigheter och ideella organisationer bidrar till att ge en helhetsbild av samhället i utbyteslandet och i Sverige. Involvera deltagarna i förberedelser av studiebesöket: Vilka frågor vill ni ha svar på? Behöver ämnet studeras före studiebesöket? Hur utnyttjas dagen bäst?

Är ni i en stad så kan stadsvandring vara kul och intressant. Historiska platser, tidstypisk arkitektur och besök vid sociala knutpunkter kan berätta mycket om ett lands kultur.

Dokumentation

En uppgift för deltagarna kan vara att dokumentera utbytet, till exempel genom fotokollage, videofilm,

utställningar och dagbok. Om ni turas om med dokumenterandet så tar det mindre av utbytestiden. Se dock till att dokumentationen inte tar överhand, det viktigaste är ju förstås att aktivt delta i utbytet.

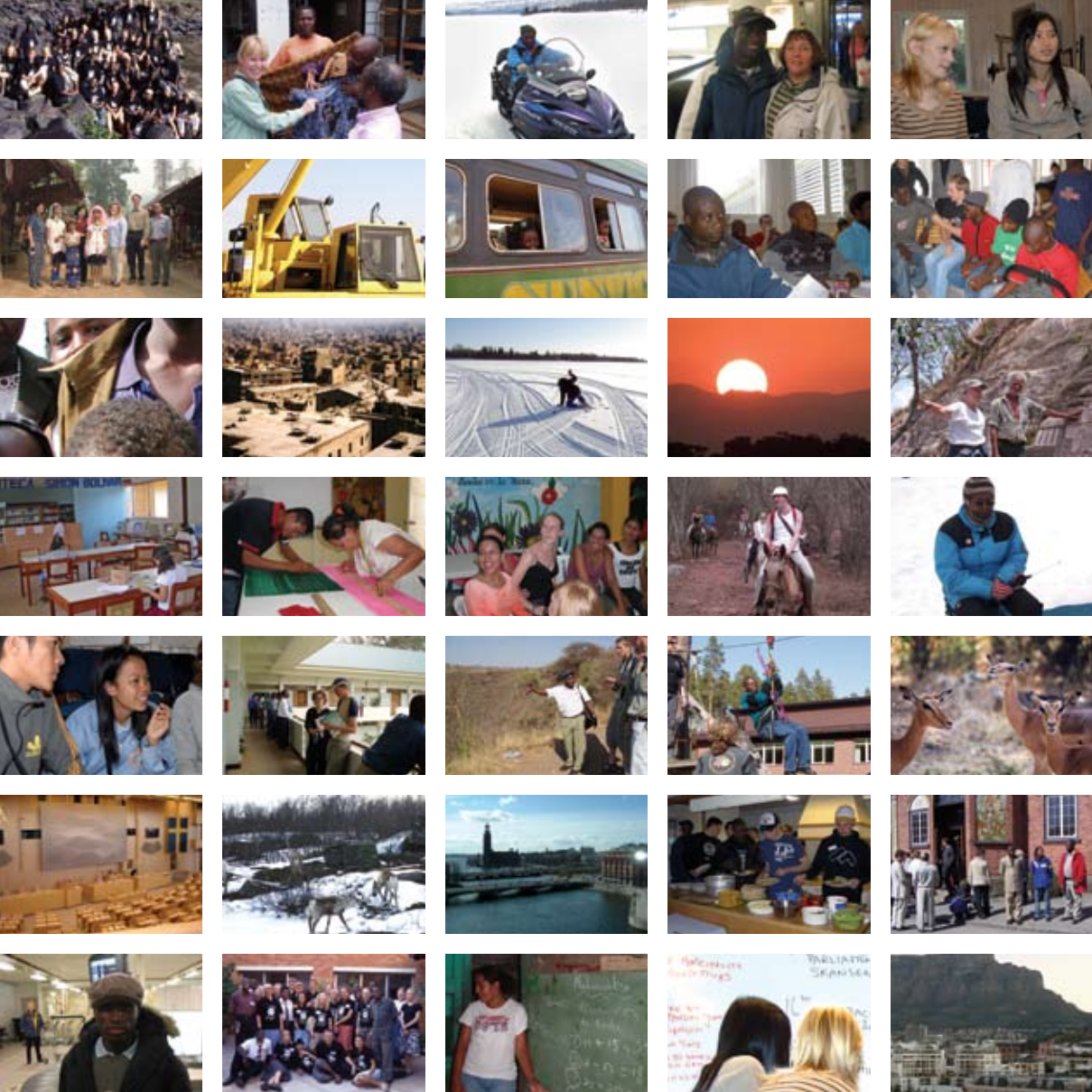
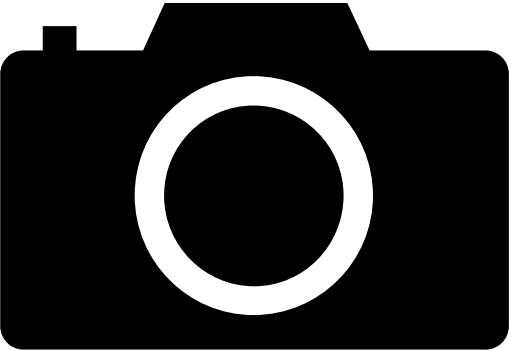
Dagbok på nätet

Berätta för andra

Det finns flera kostnadsfria webbtjänster där ni kan skriva en resedagbok som är öppen för andra att läsa. Se till exempel www.resedagboken.se

Mediekontakter

Ge eleverna i uppgift att skriva artiklar och fotografera. Ta kontakt med lokal media hemma och försök att få artiklarna publicerade. Medial uppmärksamhet skapar »gratis« dokumentation och ger nyttiga erfarenheter. Att synas i media har positiva effekter för nätverkande, framtida finansiering och generell marknadsföring av utbytet. Att skriva artiklar genererar också material när ni senare ska presentera resan hemma.

Kulturkrock Jordanien

Julia Ljung, Filbornaskolan, Helsingborg

Jag har väldigt många minnen från resan som jag aldrig kommer att glömma. Men det finns några som betyder mycket eller har varit extra speciella. Ett av dessa är sista dagen på skolan. Vi satt tillsammans med eleverna på barnskötarlinjen i små grupper och pratade om allt möjligt. De ville gärna att vi skulle leka en svensk lek eller sjunga en svensk sång. Så vi började leka och sjunga, bord och stolar flyttades undan. Vi hade jättekul och fick till och med tillsägelse om att vi störde elever i andra klassrum. Svenska lekar och arabiska lekar blandades, och alla var med, lärare, flickor och pojkar. Vi tänkte inte mer på det, men när vi senare skulle lämna klassrummet kom en av flickorna fram till mig, helt överlycklig. Hon hade dansat, lekt och hållit en av våra killar i handen. Hon grät nästan av lycka och adrenalinnet sprutade om

henne. Då började jag förstå hur konstigt och fantastiskt det var att tre killar från ett annat land fick lov att hålla hand och leka med en flicka i Jordanien. Och när vi senare på kvällen var hembjudna till en av lärarna på skolan och hon berättade att det som hänt på skolan idag förmodligen var historiskt. Att utländska killar är på en skola och får den kontakten att dom kan göra sådana saker tillsammans. Då gick det upp för mig hur stort det var, vilka barriärer som fanns men som man kan gå över. Och när läraren sa det så förstod jag också lättare varför hon blev så glad, hon hade ju varit med om något historiskt. Detta är ett av de minnen jag kommer att komma ihåg längst. Att en kulturkrock på detta sätt kunde få en så bra utgång och att alla har så många olika minnen och upplever saker på så olika sätt.

Fritid och personlig utveckling

Utveckling och reflektion

Gruppövningar

Ett bra sätt att lära känna varandra är att bo gemensamt på en avskild plats under ett par dagar. Dessa dagar bör ni ägna åt att bygga upp tryggheten i gruppen och att lära känna varandra bättre så att deltagarna till exempel vågar säga till när de upplever något negativt.

Att lämna utbytets vardag och miljö och reflektera över det som har skett, kan skapa distans till de känslor och upplevelser som utbytet fört med sig. Genom gruppdynamiska övningar, konkret problemlösning och reflektion kan eleverna öka kunskapen om sig själva och hur de agerar i olika gruppsammanhang, vilket till exempel kan hjälpa till att förhindra gruppbildningar. De får också möjlighet att förstå gruppens utveckling och prova på olika metoder för att nå ett bra samarbete.

I appendix har vi bifogat ett antal gruppdynamiska övningar, sidan 92. När ni håller övningar med deltagarna så tänk på att alltid förklara syftet med övningarna så att deltagarna kan sätta in dem i ett sammanhang.

Läs mer om gruppövningar

På Forum Syds hemsida www.forumsyd.se finns arbetsmaterial för gruppövningar. Föreningen Ordfront www.ordfront.se och det pedagogiska nätverket Simnet www.simnet.se har också material som lämpar sig för gruppövningar.

Samla gruppen vid dagens slut för summering

En metod är att placera alla i en cirkel och låta varje deltagare säga något kort om dagen. Det blir en effektiv sammanfattning och brukar generera många samtalsämnen.

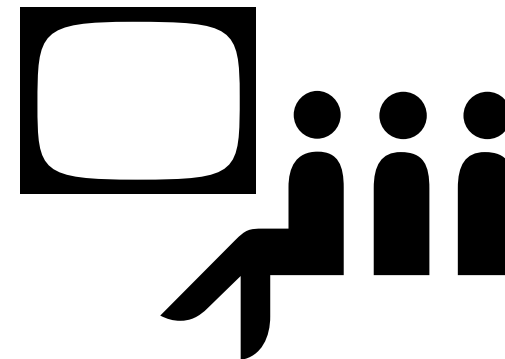
Parkamrat

Många utbyten är uppbyggda så att en svensk och en utländsk deltagare bildar deltagarpar som bor, lever och aktiverar sig tillsammans. De blir varandras parkamrater. Att skapa deltagarpar ger deltagarna en nära kontakt med en person från en annan kultur och möjlighet till ständigt utbyte av kunskaper och erfarenheter. Denna intensiva och nära relation ställer krav på deltagarna i form av engagemang, tålamod och respekt; egenskaper som deltagarna utvecklar under utbytet. Parkamratsrelationen brukar deltagarna själva beskriva som den mest lärorika komponenten i ett utbyte.

Kvällsaktiviteter

Ge deltagarna i uppdrag att ordna olika kvällsaktiviteter. Exempel på aktiviteter som elever har föreslagit är lägereldar, musikkvällar och filmvisning. Ett annat sätt att lära känna varandra lite mer informellt är att äta tillsammans. Bordsplacering är ett sätt att få alla att sitta med personer som de inte känner. Gemensamma middagar skapar också en möjlighet att bjuda på mat som är typisk för landet.

Kanske vill deltagarna ordna en kulturfest och uppträda för varandra. Bjud gärna in de övriga på skolan så fler får ta del av utbytet.

Friluftsliv och idrott

Deltagare från tidigare utbyten berättar att vandring, camping och utflykter i naturområden har varit uppskattade äventyr, både hemma och utomlands. Allemansrätten i Sverige är en unik företeelse och möjligheten att fritt röra sig ute i naturen brukar vara uppskattad av utländska gäster. Men tänk på att deltagarna har olika vana och kanske andra erfarenheter av att vistas ute i skog och mark. Förbered er också på att låna ut friluftskläder och annan utrustning.

Ett verktyg som fungerar överallt för att skapa energi, bryta gränser och ha kul är olika idrottsaktiviteter. Genom att blanda kön och nationalitet kan nya gruppbildningar och samarbete mellan ungdomar med olika bakgrund skapas.

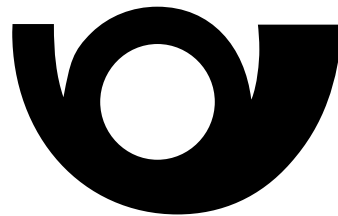

Dagbok

Be deltagarna att skriva dagbok under hela utbytet och tiden efteråt. Det är ett enkelt men ovärderligt verktyg för personlig utveckling. Dagboken kan sedan användas för reflektion och analys av utbytet. Den hjälper deltagaren att minnas de detaljer, nyanser och känslor som skapade den direkta upplevelsen av utbytet.

Brev till sig själv

Att ge eleven i uppgift att skriva brev till sig själv är ett bra sätt att följa upp planer, farhågor och förväntningar. Före utbytet skriver deltagarna ett brev till sig själva där de formulerar tankar, förväntningar på utbyteslandet, målsättningar med sitt deltagande etcetera. Ha gärna några frågeställningar som utgångspunkt för innehållet. En tid efter utbytet får deltagarna läsa brevet: Besannades deras farhågor? Infriades målen? Om inte, varför? Uppnåddes förväntningarna?

Inför presentation hemma

En del utbytesresor har avslutats med att gruppen diskuterat sina upplevelser och hur de vill presentera utbytet och samarbetslandet när de kommer tillbaka till Sverige. Syftet är att skapa medvetenhet om hur deltagarnas beskrivningar kan komma att påverka andra. Det är också ett tillfälle att prata igenom såväl exotiska som negativa tendenser i presentationerna. Den bild av utbyteslandet som deltagarna förmedlar på skolan blir kanske den allmänna, så var noga med förberedelserna av era presentationer.

Ledig tid

Det händer mycket spännande i ett utbyte. Planera in tid för att bara »vara«. Det är viktigt att få vila mellan alla intryck och ha tid att reflektera över dagens händelser.

»De lutar åt fel håll...«

Anders Hortlund, Dragonskolan, Umeå

»I söndags åkte jag med min parkamrat ut till stugan och körde lite skoter och pimpla. Fast de är ju så dåliga på att åka skoter. Lutar hela tiden åt fel håll. Särskilt i lössnö måste man luta inåt i svängarna, annars får man ingen styrning och kan fara åt vilket håll som helst. Dessutom fick jag ta lättaste spåret och köra över en massa ris och hålla på och böka runt.«

Så här gjorde vi: Kvällsaktiviteter

Ulla Hellman, Dragonskolan, Umeå

»Under två veckor planerade Dragonskolan i Umeå bara fyra kvällsaktiviteter med gruppen: bowling, ishockey, pulkaåkning och en avslutningsfest. De hade också en heldag med skoteråkning. Denna planering beror på tidigare erfarenheter från ett utbyte med Seychellerna när de hade aktiviteter varje kväll och ingen fick en lugn stund. Deltagarnas åsikter rörande att begränsa gemensamma kvällsaktiviteter går dock isär. De som har haft möjlighet har träffats ändå, trots att inga organiserade kvällsaktiviteter fanns på programmet. Andra har fått gott om tid att göra utflykter med sina familjer. De som bor en bit bort från alla andra eller inte haft föräldrar med möjlighet att göra utflykter fick det svårare att fördriva tiden med sin parkamrat.«

Ett programexempel, »Programme first phase in India«
Inspirerat av Fyrisskolans program i Indien 2005

March 2005

Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
30	1	2	3	4 Arrival at Coim- batore and proceed- ing to Gudalur by road and reaching Rockgardens	5 Introduction counterparts and discussions about goals and strategies of the programme	6 Morning Holiday/Sightseeing Afternoon Team building activities Evening Free time
7 Morning and afternoon Practical work After 5.00 p.m Visiting the homes of the Indian coun- terparts who live closer to Gudalur town Evening Free time	8 Morning Practical work at the PWITI workshop – laying of a power line – general wiring Afternoon The practical work continues Evening Soccer game	9 Morning Practical work at the PWITI workshop Afternoon Practical work continues Evening Visiting a temple	10 Morning Practical work at the PWITI Afternoon Drama play with the all counterparts Evening Free time	11 Morning Practical work Afternoon Lecture about Indian culture and history – Mr. Singh from Coimbatore Elementary School Evening Visiting a tea factory and a tea garden	12 Cultural program at PWITI with the students from Conoor	13 Free time
14 Morning Visiting local organisation working for womens rights in the area Afternoon Practical work Evening Cultural evening – cooking Swedish and Indian food together	15 Morning Practical work Afternoon: Evaluation – discus- sions about the pro- gramme in India and the coming phase in Sweden Evening Free time	16 Leaving for Bombay	17 Bombay	18 Leaving for Stockholm	19	20

